

economisch gebied conservatief denkkenden uit het liberale en vrijzinnig-democratische kamp, regeren. Regeren veelal in de vorm van extra-parlementaire, d.w.z. niet op vaste afspraken tussen de regeringspartijen steunende kabinetten. Menigmaal bleken ook de kabinetscrisissen moeilijk oplosbaar. Na de verwerping van de Vlootwet zag de Koningin geen andere mogelijkheid dan om, nadat enkele formatiepogingen mislukt waren, het aangeboden ontslag van het tweede kabinet-Ruys begin januari 1924 te weigeren. Op de al gememoreerde val van het eerste ministerie-Colijn volgde een crisis die op één dag na volle vier maanden duurde. De Geer toverde toen een kabinet te voorschijn – de herinnering aan dat kunststuk leefde blijkbaar nog in van Schaik toen hij in de conferentie ten paleize Noordeinde van 7 juli '39 op de christelijk-historische politicus wees: 'Zou hij de verschillende standpunten niet kunnen verzoenen? Hij bezit daartoe een groot talent.'

In politiek opzicht was het katholieke volksdeel het meest homogeen. Enkele 'linkse' afsplitsingen, beïnvloed vooral door de denkbeelden van de Delftse hoogleraar Veraart, kwamen niet recht tot ontwikkeling. Bij verkiezingen kon de Staatspartij in Noord-Brabant en Limburg rekenen op drie-kwart tot vier-vijfde van alle stemmen; zij verwierf steeds de helft van alle op haar uitgebrachte stemmen in slechts vier van de achttien kieskringen waarin het land verdeeld was: Noord-Brabant-Oost, Noord-Brabant-West, Limburg en Gelderland-Zuid.¹

Die politieke homogeniteit werd in hoge mate en bewust door het Episcopaat bevorderd. Een ganse reeks bisschoppelijke uitspraken had van '18 af ten doel, de katholieken als groep bijeen te houden en hen te weren van organisatorische contacten met andersdenkkenden. Dat katholieke vakverenigingen of middenstandsorganisaties aanraking hadden met overeenkomstige verenigingen van andere politieke signatuur, was onvermijdelijk. In mei '18 bepaalden de bisschoppen dat met protestants-christelijke orga-

stemmen bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer en hadden in die Kamer van 100 leden constant de meerderheid: 1922: 54,5% (59 zetels), 1925: 50,7% (54 zetels), 1929: 51,6% (53 zetels), 1933: 50,4% (52 zetels), 1937: 50,1% (56 zetels).

¹ De eerste drie alleen leverden bij de Kamerverkiezingen in 1922, 1925 en 1929 44% van alle stemmen op de RKSP op, in 1933 43%, in 1937 45%. Wat de kieskringen betreft: de steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam en de provincies Friesland, Groningen, Drente, Overijsel, Utrecht, Limburg en Zeeland vormden elk een kieskring; de provincies Gelderland, Noord-Brabant en Noord- en Zuid-Holland waren ieder in twee kieskringen verdeeld die wij ter wille van de duidelijkheid als provinciedelen en niet met de officiële benamingen (bijv. kieskring-Nijmegen, kieskring-Den Helder) willen aangeven.